

İKTİDARIN SOYKÜTÜKLERİ

“DEVLET MİTOSU”

MODERATÖR / MUHAMMED YASİR BODUR

İKTİDARIN SOYKÜTÜKLERİ¹

Merhaba arkadaşlar, hepiniz hoş geldiniz. Bu gün SivilSes grubu olarak yapmayı planladığımız 10 oturumluk ‘İktidarın Soykütükleri’ üst başlıklı programımızın ilk oturumu olan Devlet Mitosu programını gerçekleştireceğiz. Malumunuz, Şehir Üniversitesi’nin bize bir jesti oldu! Biz de bu yüzden oturumlarımızı bu Kitaplı Kahve’de² yapacağız inşallah. Etik kodları arasında baskı ve tahammülsüzlüğün hiçbir şekline imkân tanımama azminde olduğunu söyleyen, bu hedefe ancak sürekli ve sağlıklı tartışma ortamlarıyla ulaşabileceğini söyleyen Şehir Üniversitesi, her ne kadar bu tahammülsüzlüğü kendisi göstermiş olsa da biz bu duruma şaşırmadık. Teorik bir perspektiften, entelektüel bir zeminde meseleleri tartışma gayreti içinde olan on oturumluk program, sosyal bilimler alanında etkin

1 Şehir Üniversitesi SivilSes öğrenci topluluğunun düzenlemiş olduğu 10 oturumluk seminerler dizisinin ilki olan ‘Devlet Mitosu’nu siz değerli okurlarımızla paylaşmayı düşündük. Programı düzenleyen SivilSes öğrenci topluluğunun sorumlu tüm öğrencilerine, gönüllülerine ve kendilerini temsilen Yasir Bodur’a Nida Dergisi olarak teşekkür ediyoruz. Diğer oturumlardan seçtiğimiz programların bazılarını siz değerli okurlarımızın istifadesine sunacağız. (Nida Dergisi)

2 İstanbul, Üsküdar’da seminerlerin yapıldığı mekânın adı.

olma çabasındaki Şehir'e siyasal konjonktürün bu günlerde sağlıklı olmaması sebebiyle sansüre uğratıldı.

Ben sözü fazla uzatmayayım, iki konuğumuz var bugün: Halil İbrahim Yenigün ve Cengiz Çağla. Başlamadan önce formattan bahsedeyim, iki saatlik bir program olacak. İlk bir saatlik kısımda hocalarımızın sunumlarını dinleyeceğiz, ikinci kısım ise forum, soru-cevap, katkı, eleştiri şeklinde yine bir saat kadar olacak. Halil İbrahim hocamla başlayalım. Buyurun hocam, söz sizin.

HALİL İBRAHİM YENİGÜN

Öncelikle Sivil Ses ekibine böyle bir programı düzenledikleri için teşekkür ediyorum. Hakikaten son derece iddialı on oturumluk bir seri program. Biz arkadaşlarla tasarlama sürecinde de istişare etmiştik. Okulda bir araya geliriz, daha büyük ümitlerle, daha farklı bir çalışma yaparız diye düşünmüştük. Fakat kısmet burayaymış. Tabii süreçler bizi ister istemez sokağa atıyor, bir atılma hâlindeyiz devamlı. Ama bu, aslında felsefenin yuvasına dönmek anlamına da geliyor. Biliyorsunuz, bir Sokrates figürü vardır, sokak sokak dolaşır ve felsefeyi sokakta yapar. Çünkü bilgi hakikaten akademi denen kuruma, o kurumlaşmaya mahpus kalmış bir şey değildir. Bilgi, ahlâkî sorumluluğunu da üstlenmiş ve erdem peşinde olan bir filozofun herkesle birlikte yürüttüğü bir faaliyet. Bence işte böyle bir hayrı da var bu süreçlerin. Biz bir anlamda Sokratik âna geri dönüyoruz. İnşallah, hangi çatı altında olursa olsun, böyle ortamlarda buluşarak, konuşarak, tartışarak birlikte hakikat yolculuğuna devam edeceğiz. Bu yaşanan süreç bir bakıma bilginin ahlâk ve erdemle yakın ilişkisini net bir biçimde ortaya koyuyor. Ben şahsen böyle düşünüyorum, dolaşısıyla herhangi bir konuda ümitsizleşmek, ye'se düşmek üstümüze düşmez. Biz yine bu şekilde devam edeceğiz. Ne kadar kişi kalırsak kalalım buluşmalara ve hâlleşmelere devam edeceğiz ve bilgiyi bulabildiği her türlü yuvasında veya sokakta insanlarla paylaşacağız.

Mitos konusu, daha doğrusu devlet ve mitos konusu farklı farklı biçimlerde ele alınabiliyor. Benim daha çok teolojik düzlem içerisinde yani 'siyasal'ı teolojik olarak formüle ettiğim düzlem içerisinde ilgimi çeken bir mevzu oldu. Aynı zamanda ontolojik bakımdan birtakım teolojik kabulleri olan (iman eden) birisi olarak; bu bağ-

lamda teoloji ve bilhassa siyasal teoloji benim merakımı ziyadesiyle celbetti. Tez sürecimde de teolojik düzleme girdiğimde şöyle bir durumu fark ettim: son zamanlarda teolojiden gelen ve siyasal teolojiye giren düşünür veya teologlar ile siyaset teorisinden gelen düşünürler belli bir yakınlaşma halindeler. Bu belli bir zamandır devam eden bir süreç. Bunu, siyasal teoloji adı altında inceleyebiliyoruz ve siyasal teoloji farklı görüşleriyle farklı düşünürler tarafından şu an ziyadesiyle işlenen bir alan. Son çıkan kitaplara baktığınızda bunun da farkındasınız. Mesela Simon Critchley'in *The Faith of The Faithless* (2014)'ı ve Terry Eagleton'ın *Reason, Faith, and Revolution: Reflections on the God Debate* (2010)'i gibi kitaplar Marksist düşünürler arasında dahi giderek teolojik ilgilerin çok daha fazla uyandığını gösteriyor. Teolojik alana bir eğilimin olduğunu gösteriyor. Siyasal teoloji o açıdan son derece mümbit bir alan. İki taraftan da çok ihmale uğramış bir alan aynı zamanda çünkü Marksizm'in geleneksel olarak dine bir ilgisi, en azından belli kesimlerinde, çok fazla olmadığı için teolojinin hesabı çok fazla verilememiş. Ama biliyorsunuz Güney Amerika'da son derece mümbit bir siyasal teoloji akımı "Özgürleşme Teolojisi" (*Liberation Theology*) üzerinden devam etti. Kuzey Amerika'da da benzer bir kıvamlanma kimi düşünürlerde gözlemlendi, daha çok Richard ve Reinhold Niebuhr gibi teolog kardeşlerin elinde. Yine siyahî özgürleşme teolojisi James Cone gibi düşünürlerin özgürleşme teolojileri olarak tezahür etti. Bu konuda, çok daha önce yazılmış olan John Milbank'ın *Theology and Social Theory: Beyond Secular Reason* (1990) başlıklı çok önemli bir kitabı var. Bu kitap çok fazla bilinmiyor Türkiye'de ama bilinmesini arzu ediyorum. Benim şahsen bu alana ilgim daha çok Milbank'ın bu kitabının yanı sıra Jacques Derrida'nın *Acts of Religion* (2002) kitabında öne sürdüğü düşünceler ve *Specters of Marx* (1994) kitabında geçen hauntology kavramı etrafında gelişti. Şöyle bir soru alanı üzerinde düşünmeye başladım: 'Acaba biz Müslümanlar veya Müslüman olmayanlar olarak bir arada var olma biçimlerimizde teolojik unsuru nasıl siyasal teorilerimize dâhil edeceğiz?' Bu bağlamda şöyle bir çözüm önerenler var: Rawlsçu bir çözüm olarak onun 'metafizik değil politik' dediği 'siyasal liberalizm' formülü. Yani bütün insanlar kendi kapsamlı doktrinlerini özel alanlarında işliyorlar, geliştiriyorlar ama bunları orada tutuyorlar. Yine de ondan sonra kamusal

alan içerisinde birtakım (Rawls'un *proviso* dediği) biçimlerde siyasale aktarabiliyorlar. Mesela Martin Luther King'in medenî haklar mücadelesi muvacehesinde Hristiyanlara sesleniş gibi. Yine kamusal alanda cereyan ediyor ama Hristiyan muhataplarına diyor ki King, "Gelin Hristiyanlık adına şunları şunları yapın!" İleriki zamanlarında öylesi bir imkân alan açıyor Rawls. Ama bunu yaparken nihaî pozisyonun herkesin ortaklaşa anlaşılabilceği gerekçeler üzerinden de temellendirilmesi şartını koyuyor. Mesela, kürtaja karşı bir şey söylemek istiyorsun fakat bu sade-

son derece liberal bir etik önkabul ve bunun da hiçbir şekilde nötr bir tarafı yok. Rawls bunu kabul ediyor ve kendi liberalizminin siyasal bir parçası hâlinde ifade ediyor ama bu da metafizik değilmişçesine davranıyor. Metafiziğin dışlanması veya yok sayılması gibi bir durum var. Böyle bir durum hakikaten olabilir mi? Biz bunun üzerinden oturup uzlaşma arayabilir miyiz? Liberaller böyle bir uzlaşma peşinde ama gördüğümüz kadariyle çok da çözüme varamıyorlar.

Başka bir çözüm şöyle olabilir belki: "Evet, metafizik diye bir alan kaçınılmaz olarak var ve bize

NİHİLİZMİN BİLİYORSUNUZ İKİ VERSİYONU VARDIR, BİR TANESİ NEGATİF BİR NİHİLİZM, HAYAT DAMARLARI KURUMUŞ VE TAM BİR ÖLÜ HÂLDİR; İKİNCİSİYSE NİHİLİZMİN DAHA PRAGMATİK VE POLİTİK OLANI, BİZİM ANADOLU HALKININ NİHİLİZMİDİR.

ce din-içi bir argüman olacaksa söyleyemezsin çünkü Tanrı sadece Hristiyanlık teolojisinde ilk dölleme anında ruh üflüyor. İslâm'da böyle bir şey yok ama Hristiyanlıkta var, bundan dolayı o andan itibaren kürtaj haramdır onlara göre. O hâlde kürtajın tartışıldığı ortamlarda "siz katilsiniz" diye bas bas bağlamak, "cinayet işliyorsunuz" demek sadece Hristiyanlara hitap ediyor. Böyle bir durumda ortak bir kamusal alan yaratmıyorsunuz. Sonradan bütün vatandaşlar için temellendiremiyorsanız Hristiyanca da konuşmayacaksınız o hâlde.

Bu bir çözümdü, Rawls'un çözümüydü, o çözüm de siyasal bir alan kurgulamak ve o alanı "saf siyasal" bir alan şeklinde değerlendirmek, o alana bu tür teolojik unsurları sokamamak, onları özel alanlarımızda gönlümüzce yaşamak demektir. Özel alandan çıkardığımız bazı sonuçlar olsa bile bu sonuçları siyasal alan içerisinde söylediğimiz zaman bunlara siyasal gerekçeler bulmak şeklinde bir çözüm. Tabii bunun zaman içerisinde son derece büyük muarızları oldu ve şunu söylediler Rawls'a mealen: "Senin siyasal dediğin hatta siyasal liberalizm dediğin, herkese nötr bir zemin olarak sunacağım, dediğin alan böyle tarafsız bir alan değil." Bunun aslında yeni bir hegemonya yarattığı, hegemonik bir alan olduğu az çok herkesin malûmu oluyor zaman içerisinde. Mesela dikkatle incelediğimizde "hakkın iyiyi önceliği"

düşen bunu karşılıklı kabullenip kamusal alanda nasıl tartışabileceğimizi, oraya nasıl taşıyabileceğimizi konuşmak. Bu, tabii herkesin ister istemez bir metafiziği olduğu kabulünü getiriyor. Fakat bazı insanlar "ben hiçbir metafiziğe inanmıyorum" diyor; hiçbir teolojisi olmadığını öne sürüyor; tam anlamıyla sekülerleştirdiğini iddia ediyor ve bu bakımdan kendisini çok daha nötr bir yere koyuyor. Zaten biliyorsunuz bizim doksanlardaki tüm kamusal alan tartışmalarımız bu nötrlük tasavvuru etrafında döndü. Nötr bir kamusal alan ve oraya örtüleriyle, sembollerle girmek isteyen kadınlar. Sanki verilen savaş o nötrlüğün olabildiğince muhafaza edilmesi. O an hepimizin içine doğan ve formüleştirmekte zorlandığımız fikir şuydu: "Siz de aslında teolojik bir şeyden bahsetmiyor musunuz, sizin de teolojiniz yok mu, nötr alan dediğiniz alanda?" Var gibi geliyordu. Ben işte mitos kavramını bu bağlamda ele alıyorum.

Tezimde üç tane teolojik unsura odaklanan sorular sormuştum. Birincisi "mitos" ikincisi "mesihilik" üçüncüsü de "teodise" idi. Ben bu üç unsurun siyasaldan çıkartılamazlığını, siyasaldan elenilemezliğini savunuyorum. Siyasalda bu unsurlar sizin siyasal teolojinize bir yerden mutlaka sızıyor. Bunu bizim insanlık durumumuzun ve düşünce faaliyetimizin içinde içkin olarak bulunan birtakım tortular olarak değerlendiriyorum. Kısaca, bir mitosumuz mutlaka olacak diyorum.

İkincisi, bir mesihî âni hayal etmiyorsak biz zaten var olamayız. Eğer gelecekte adil bir dünya olacağını düşünmiyorsak o zaman ne yapıyoruz, niye mücadele veriyoruz? Bu anlamda adil bir dünya kurgusu ve talebi mesihî bir ândır. Bunu Marx'ın komünist döneminde de görebiliyorsunuz ki son derece teolojik bir ândır bu biliyorsunuz. Veya kimi Müslümanlar olarak bir adalet arzusuyla mücahede ediyor olmamız. Bu dünyada olmasa bile öteki dünyada öyle bir zaman gelecek ve o bize, bizim siyasal düşüncemize hayat veren, can katan bir unsur. Aksi takdirde nihilizm olacaktı, yani 'zaten dünyanın düzeleceği yok; o zaman işimize, makam-mevkiye, kazandığımız paraya bakalım' gibi bir noktaya gidebilirdik.

Nihilizmin biliyorsunuz iki versiyonu vardır, bir tanesi negatif bir nihilizm, hayat damarları kurumuş ve tam bir ölü hâldir; ikincisiyse nihilizmin daha pragmatik ve politik olanı, bizim Anadolu halkının nihilizmidir. Güya değerleri vardır ama ticarete gelince 'din başka ticaret başka' veya 'siyaset başka din başka' dediği nihilizm biçimi, o alanları değerden yoksunlaştırır. Bu, adeta kodlarımızda varcasına Anadolu halkını tanımlayan bir şeydir. Bunun aksi ise her şeye rağmen ahlâkı savunmaktır. Ben şahsen böyle bir noktada yer alıyorum. O nokta üzerinden ifade edeceğim bazı düşüncelerimi.

Tekrar hatırlayalım, üç unsurdan birincisi mitos, ikincisi mesihîlik, üçüncüsüye teodise idi. İşte bu üçüncüsünde de 'kötü/şer kavramını nasıl kuruyoruz?' sorusu var. Şeytan kurgusu da böyle bir şeydir esasen. Fazlur Rahman şeytanı sahici bir varlık olarak değerlendirmiyor sözgelimi. İçimize gelen, ilham olan kötü düşünceleri de soyut bir biçimde şeytan olarak farz ediyor. Bir nesneye kötüyü aksettirmek istiyoruz ki dünyamıza ahenk dönsün. Ahengin kendisi bazen sorundur, ama şer kavramını daha makul bir tarzda düşüncemize dâhil ettiğimiz zaman çok da belaya varmayan birtakım kurgulara da imkân sağlanabilir diye düşünüyorum.

Bunlar arasında ben asıl konumuz olan mitosa odaklanacağım. Biz zamanında çok havalı başlıklar koyardık yazılarımıza, 'Mit mi Gerçeklik mi?' (*Myth or Reality?*) şeklinde. Bir dönem öyle gitti, insanlar ekmek yedi bundan. Mit ile gerçeklik arasında bir tezat kuruldu. Mit diye bir şey var ve gerçeklik-hakikat bunun zıddı güya. Biz ne yapıyoruz burada? 'Hakikatin peşindeyiz.' Mit kavramının hakikatle olan tezatına Nietzsche

büyük bir darbe vurdu. Hep şunu söyledi: 'Biz her zaman mitik bir hakikat kurgularız.' Son dönem sosyal teoride tam da bu doğrultuda 'hakikat'ten 'anlatı'ya geçiş vardır. Yani bir mit var ve onun karşısında hakikat var diye bir tezat yok. Biz hep bir anlatı kuruyoruz ve mit dediğimiz şey her türlü sosyal formasyonun ayrılmaz parçası haline geliyor ve Nietzsche aslında her kültürün bir mitolojiye ihtiyacı olduğunu ve yoksa da yaratıcılığını kaybedeceğini söylerken bunu hatırlatıyor. (William Connolly, *The Augustinian Imperative*, 92)

Mitosun bu şekilde anlaşılmasının ne gibi bir ufuk açıcılığı vardır? Ben şöyle düşünüyorum o konuda: Milbank'in anlatısındaki sosyal teoriye baktığımızda görünen o ki sosyal teori sadece yeni bir teoloji. Tüm insanlık tarihini olduğu gibi sosyal teoriyi de mitosların peş peşe dizilmesi şeklinde anlayabiliriz. Biz sekülerizmi şöyle algılıyorduk: 'Kutsaldan arınma!' (*profanization*). Fakat böyle değil diyor Milbank. Sekülerleşmenin, iktidarın içinde olduğu yeni bir teolojik alanın inşası şeklinde zuhur ettiğini söylüyor. Kısaca her bir kırılmada mitos yeni baştan kurgulanıyor.

Machievelli'den Hobbes'a modern düşünürler mitosları kendi alanlarında yeniden kurguluyorlar; kısaca yeni mitoslar yaratıyorlar: Machievelli'nin güç mitos, güç ekonomisi mitos. Bir alan var ve orada yeni bir virtü mitos da var. Ama bu yeni alanı en çok da Hobbes, saf iktidar alanı olarak kurgulanmasını derinleştirmiştir (Milbank, *Theology and Social Theory*, 70, 139). Başka bir mitos, herkesin bildiği *piyasa mitos*. Yeni zamanlarda buna piyasa fundamentalizmi de diyoruz. 'Piyasaya iman,' yani '(serbest) piyasa her şeyi çözer.' Diyorlar ki, 'buna iman edin, her şeyi ona bırakın, o görünmez eliyle her şeyi yoluna koyacak ve en adil biçimde dağıtacak.' Ve tabii ki bunun getirdiği koskoca kurumsallaşma biçimleri ve her türlü siyasetin piyasanın idaresi şeklinde teknokratik bir faaliyete bürünmesi. Siz siyasi tercihler yapan bir aktör değil sadece teknokratınız bir nev'i. Burada temel siyasi ve iktisadi sorunlarımız tartışma düzleminden çıkıyor, çünkü orası bir nev'i akidevi bir alan. İşte orada bir serbest piyasa mitos var.

Veya 'insan hakları' mitos. Bu da bir mitos. Bizim bunu tam anlamıyla temellendirebildiğimiz bir merci var mı yahut bunu hakikat şeklinde verebilen bir temel var mı? Ben şahsen bu kadar zamandır arıyorum ama bulamadım. Ben Müslüman biri olarak kul hakkı kavramından gidiyorum, onu da Allah'a dayandırıyorum, kısaca yine

bir mitosa dayandırmış oluyorum. Tabii hukuk geleneği de aynı şekilde bir mitos etrafında dönüyor bu gibi konularda. Mülkiyetin de hâkimiyet kavramının da zımında böyle bir durum var. Çok çarpıcı olan bir nokta vardır ki Rousseau *Sosyal Sözleşme* kitabında ele alır. Sözleşmeyi, genel iradeyi, her türlü kamusal düşünme ve kendine kanun verme faaliyetini ortaya atar geliştirir ama bir an gelir ve ansızın bir hükümrân (kanun koyucu) figürü karşınıza çıkar. "Nereden geldi bu?" dersiniz. Hiçbir yerden, çünkü temeli yok. Sistemini halkın kendisine verdiği kanunlara uyması üzerine kurguluyor, kurguluyor ama hepsinin başlangıcında bir temellendirici lazım. İşte oraya ilk kanunu veren birisini bir noktada yerleştirmek durumunda kalıyor ve peygamberleri de aynı yere koyuyor. Çünkü orada mitolojik bir müdahale gerekiyor. Hâkimiyetin en başında mitolojik bir an lazım. Bu mitolojik âni daha sonra sosyal teorisyenler ve siyasal düşünürler kurgulamaya devam edecektir.

Başka türlü formülleştirecek olursak: "kurucu şiddet" kavramına başvurabiliriz. Burada kurucu bir an var. Derrida da oraya temas ediyor, "Force of Law: The 'Mystical Foundation of Authority'" makalesinde; o âni yakalamaya çalışıyor. O da böyle bir mitos ânının bulunduğunu görüyor ve onsuz yapamıyor. Tabii Derrida'nın orada kullandığı mistik ân bir şiddet ânidir aynı zamanda. Şiddeti biz "ihlâl âni" diye tercüme edersek daha doğru olur belki. (Yani o şiddetten kastımız nasıl bir şiddet o da ayrıca tartışılır.)

Müslümanların ilk başlangıç anları, zihinlerinin kurucu anları, onların mitosları ne olabilir diye düşünüyorum ben bu minvalde. Bizim de mitoslarımız var ve o mitoslarımız meselâ Kur'an'daki kıssalarda şekillenmiş, daha lafzî anlamıyla mitoslar, bir Âdem figüründen kaynaklanan mitoslar en başta. Kıssalar mitoslarımızın bir örneği.

Buradan ne çıkarabiliriz? Diyelim Muhammed Esed gibi müfessirler o kıssaları daha ziyade alegorik alıyor ve çok başka türlü incelemek istiyor. Onların sahici, lafzî alınmaması gerektiğini söyleyen başka müfessirler de var. Hadi onları o şekilde rasyonalize ettik; peki peygamber zamanındaki birtakım hadiseleri ne yapacağız? İşte bazı vak'aları veya lafızları bir yanımız tartışma dışı bırakmak istiyor. Ama olmuş bitmiş birçok şeyi de rasyonel bir düzlemde tartışmaya açmak zorunda kalıyoruz. Mesela Yahudilerle konuştuğumuz zaman Kurayza hadisesini önümüze

koyuyorlar. Bir taraftan mitolojik şekilde kurucu şiddet anındaki vak'aları telâkki etmeye çalışıyoruz ve onlara kimseyi dokundurmamaya çalışıyoruz, çünkü o bizim büyülenmiş (*disenchanted*) ânımız. Başka bir taraftansa bazılarımız onu rasyonalize etmeye çalışıyor. Ama öyle ama böyle, bu alanı bitirip tüketerek geçemiyoruz. Çünkü bir insanın bir akidesi varsa ve bir semavî dine inanıyorsa bu alanı zaten bitiremez. Bizim bu minvalde seyreden mitoslarımız var; sekülerlerin veya ateistlerin yahut diğer din mensuplarının da farklı mitosları var. Sonuçta herkes kendi mitoslarıyla ama hep birlikte yaşayacağız biz.

Ben burada müzakere süreçlerini bu mitosları kabullenerek ele almayı öneriyorum. O ilk âna baktığımız zaman, Derrida'nın mistik kuruluş âni dediği anda birtakım ihlaller var. Fransa veya daha geniş olarak kıta sosyal teorisinde bir ayırım vardır: *le politique* (siyasal), *ve la politique* (siyaset) diye. Siyaset olağan siyaset, siyasal ise kurucu siyaset mânâsındadır. Biz mistik veya mitik âni bu ayırım çerçevesinde de düşünebiliriz. Her şeyin baştan düşünüldüğü, karıldığı, kurulduğu an ve o anda yeni bir mitos yaratabiliriz, mevcut mitoslarımızı tartışmaya açabiliriz veya o mitoslar üzerinden düşünmeye çalışabiliriz. Ama bence eğer siyasal müzakere gibi bir sürece gireceksek, muhtelif mitoslarımızı kabullenerek düşünmek durumundayız.

Buradan en son olarak devlet mitosuna bağlamak istiyorum. Şimdi yine devlet mitosunda aklımıza şu geliyor; Carl Schmitt'in çokça söylediği hükümrânlık gibi, bizim "bütün önemli siyasal kavramlarımız teolojik kavramların sekülerleşmesidir." (Schmitt, *Political Theology*, 36) şeklinde çok sık söylenen bir cümlesi var. Schmitt'in o kavramı, devamında birçok siyaset teorisyenini bu alana yönlendirdi. Siyasallaşan teolojik kavramların başında hükümrânlık, hâkimiyet kavramı geliyor. Hâkimiyet kavramının bu teolojik menşei veya mahiyeti tıpkı Mevdudî ve Kutub'da vurgulandığı şekilde. Onlar hâkimiyet kavramının teolojikliği üstünde yanlış bir noktaya temas etmiyordu. Devlet mitosuna içinde hâkimiyet kavramının çok temel bir yeri var. Mesela bir Kemalist çok fazla toz kondurmuyor o mitos alanına. Çünkü o alana girdiğin zaman sarsılıyor her şey. Biz bir Kemalist'le bu konuda uğraşmalı mıyız, bu bir tercih meselesidir ama uğraşmamak da bir seçenektir. Bir Kemalist de pekâlâ bir Müslümanla uğraşabilir mitosları üzerinden. Biz o âna

iman âni deyip geçebiliyoruz ama yine müzakere edebiliriz. O yüzden her şeyin yeni baştan ortaya konduğu, bir kurucu kanunun verildiği o mistik an, o mitik an üzerine daha çok düşünmemiz icap ediyor.

Devlet mitosu, evet, şu günkü milliyetçi devlet, ulus-devlet kendi mitosunu millet üzerinden de kurguluyor. Devlet mitosu dediğimiz zaman muhtemelen ‘acaba Hegel’den mi konuşacağız?’ diye düşünenleriniz olmuştur. Öyle bir yerden de kurgulayabilirdik bunu. Ve yine devleti yapı-bozuma uğratarak da hesaplaşabilirdik, mitos üretiminin keyfiliği üzerinden yaklaşabilirdik.

Ülkemizde bu durum maalesef sık sık oluyor. Dolayısıyla artık bazı ülkelerde istisna olan hal-ler bizim ülkemizde kural haline geldi. Ben size devlet üzerine bir konuşma yapacağım. Yirmi dakikalık konuşma yapmaya pek alışkın değilim. Biraz hızlı bir konuşma olacak.

Devletin mitoslaştırılmasını belki tartışabiliriz. Bir de hemen bir şey söyleyeyim, ülkemizde konuşmak ve dinlemek büyük bir alışkanlık ama okumak, özellikle son otuz beş yıldır, pek bir alışkanlık sayılmaz. Kitaplar basılıyor, satılıyor ama pek okunmuyor. Kemalistler; hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir diyorlar ama okumuyorlar.

**DEVLET MİTOSU İÇİNDE HÂKİMİYET KAVRAMININ ÇOK
TEMEL BİR YERİ VAR. MESELA BİR KEMALİST ÇOK FAZLA TOZ
KONDURMUYOR O MİTOS ALANINA. ÇÜNKÜ O ALANA GİRDİĞİN
ZAMAN SARSILIYOR HER ŞEY.**

Fakat diğer bir seçenekse mitoslarımızı karşılıklı kabullenmektir, baştan beri demek istediğim gibi. Ben bu sorulara çok net cevaplar bulamadım şimdiye kadar. Mitoslarla ne yapacağız biz? Mitoslarımız var ve bunlardan kurtulamıyoruz. Kimisi bunlardan memnun, kimisi bu mitoslar uğruna insanları kurban ediyor. Kurucu şiddetten bahsediyor ama biz bu mitolojilere normatif olarak çok fazla girmek istemiyorsak ve bunlardan korkuyorsak, kendi siyasal teolojilerimizi nasıl inşa edeceğiz ki müzakereye zemin sağlayalım? Ben böyle bir soruyla bırakmak istiyorum. İnşallah soru-cevap kısmında devam ederiz

MUHAMMED YASİR BODUR

Halil İbrahim hocama teşekkür ediyorum. Cengiz hocadan da yarım saatlik bir konuşma dinleyeceğiz, daha sonra soru-cevap kısmında sorularınızı alacağız. Buyurun Cengiz Hocam, söz sizde.

CENGİZ ÇAĞLA

Öncelikle beni davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Bana bu teklif yapıldığında konuşmayı kabul ettim yalnız başlık benim seçimim değil. Ama içinde devlet geçtiği için benim de sıfatım siyaset bilimcisi olduğu için kabul ettim. Ülkelerin tarihlerinde baskı dönemleri her zaman olabilir. Bizim

Müslümanlar; yaratan Rabbinin adıyla oku, emrini biliyorlar ama okumuyorlar. Kimse bir şey okumuyor, herkes konuşuyor. Dolayısıyla lütfen okuyalım. Eğer ki yaptığımız konuşmalarda kafanızı meşgul eden şeyler varsa bu soruların yanıtları hocaların önceki tarihlerde yazdığı metinlerde mutlaka vardır. Konuşmak her zaman mümkündür. Ama temel olan okumaktır. Bu ülkede okuma alışkanlığının eksikliğini ciddi olarak hissediyorum. Son beş-altı yıldır kütüphanesiz üniversiteler, ketçap, mayonez kokan üniversiteler, dershane benzeyen üniversiteler sayısı arttı. Böyle bir kitaplı kahve üniversiteden daha üniversite gibi gözüküyor bana. Dolayısıyla çok mutluyum burada olmaktan.

Devletten bahsedeceğim, ama bugün pek yirminci yüzyıla gelmek istemiyorum. Niye biliyor musunuz? Biz yirminci yüzyılı, yirmi birinci yüzyılı fazla konuşuyoruz bence. Bizim kadim geleneğe bakmamız lazım. Devlet dediğimiz zaman ilk önce ilk devletlere bakmamız lazım. Sonra modern devletin atasına bakmamız lazım. Son söyleyeceğim şeyi baştan söyleyeyim, modern devlet dediğimiz şeyde demokrasi yani demokratik devlet ve faşist devlet birbirinin ikiz kardeşidir. Bu çıkarımı on dokuzuncu yüzyıl siyasal düşüncesinden yapıyorum. Sorular kısmında bunu sormanızı şimdiden istiyorum.

Benim düşüncemde -ki siyaset bilimci olarak düşünürüm- devlet yoktur, devletler vardır. Devlet bir kavramdır, devlet bir soyutlamadır. Coğrafi düzlemde konuşacak olursak, Amerika Birleşik Devletleri ile bir Afrika devleti aynı devlet midir? Azerbaycan'la İsveç aynı düzeyde devletler midir? Değildir. Tarihsel ekseninde konuşacak olursak, Antik Atina polisi, Kutsal Roma-Cermen imparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu veya Paris komünü aynı devlet midir? Asla. Dolayısıyla esasında devletler vardır. Ben siyaset bilimcisiyim. Siyaset bilimi, bir sosyal bilim dalıdır. Öyle uluslararası ilişkiler falan diye de bir bilim yoktur. Bu 12 Eylül düzeninin ürettiği bir yalıdır. Uluslararası ilişkiler, "political science" altındaki beş ana dal-

dığı isimler onlardır. Pierre Bourdieu çok ilginç bir sosyal bilimcidir. Marx'ı, Durkheim'i ve Weber'i eş zamanlı olarak harmanlar ve kullanır.

Önce ulusal devlet, sonra ulus-devlet gelir. Demokrasi, insan hakları, eşitlik yani burjuva sınıfının talepleri bu süreçte ortaya çıkmıştır. Mutlakiyetçi devlete karşı liberalizm, sonra Marksizm'in çağrısıyla sınıf mücadelesi. Bir kapışma başlar ve nihayet faşizm ortaya çıkar. Bence, bu noktada bu konuşma çerçevesinde hiç yirminci yüzyıla ve Carl Schmitt'e gitmeye gerek bile yok. İki tane önemli isim vardır on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında. Biri Fransa'nın siyasal liberal düşünürü Tocqueville diğeri ise Büyük Britanya'nın

TÜRKİYE'DE MAALESEF SİYASAL LIBERALİZMİ BİLEN KİMSE YOKTUR. TEMEL SEBEBİ İSE JOHN STUART MILL'İN (BÜTÜN ESERLERİ KANADA'DA BASILMIŞTIR) TÜM ESERLERİNİN HİÇ BİR TÜRKİYE ÜNİVERSİTESİNDE TAM TAKIM OLARAK BULUNMAYIŞIDIR, ÇÜNKÜ OKUYAN, OKUMAK İSTEYEN YOKTUR.

dan yalnızca biridir. 12 Eylül, eğitim sistemimizin üstünden silindir gibi geçti. Felsefe, mantık, sosyoloji, edebiyat, ahlâk gibi dersler sözel alanın altındaki alt alanlar oldu. Fen bilimleri daha önemli oldu. İlk ve orta öğretimde iyi, güzel ve doğru hakkında konuşmak söz konusu olmadı. Bu konu hakkında kompozisyon bile yazmadık. Dolayısıyla sadece meslek sahibi olmak üzere yetişen insanlar çıktı ortaya. Ahlâk unutuldu. Ahlâk unutulduğu zaman siyasetin temeli unutuldu demektir. Böylece iyi devlet üzerine konuşma şansımız ortadan kalkmış oldu. İyi devlet-kötü devlet üstüne konuşma şansımız ortadan kalktığı zaman devletin temeli ortadan kalmış olur. Devlet üzerine farklı kategorizasyonlar yapılabilir. Devlet antropolojisi ve devlet teorisi dediğimiz alanlar var. Bu alanlarda çalışan bilim insanları, polis, imparatorluk ve ulus devlet olmak üzere en az üç kategori vardır diyorlar. Antik Atina Polisi, Res publica, Civitas, İtalyan Kent Cumhuriyetleri vesaire bu ilk ölçektir. Ama on altıncı yüzyıldan itibaren beliren bir modern devlet yapısı ortaya çıktı. Özellikle referans veriyorum, Michael Mann ve Charles Tilly bunun tarihini en güzel anlatan iki siyaset bilimcisidir bence. Pierre Bourdieu'nün "Devlet Üzerine" derslerinde en çok referans ver-

siyasal liberal düşünürü Mill. Kimse kusura bakmasın, siyasal liberaller öyle şimdilerin moda deyiimiyle "liboş" filan da değildir. Türkiye'de maalesef siyasal liberalizmi bilen kimse yoktur. Temel sebebi ise John Stuart Mill'in (bütün eserleri Kanada'da basılmıştır) tüm eserlerinin hiç bir Türkiye üniversitesinde tam takım olarak bulunmayışdır, çünkü okuyan, okumak isteyen yoktur. Bizim bugünlerde daha önemli işlerimiz olduğu anlaşıyor. Oysa bilenler bilir, Mill, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin babadan oğula aktarılmasına karşı olduğunu ve devlete aktarılması gerektiğini söylemiştir. Dolayısıyla, Britanya siyasal liberalizmi esasında sosyalizmin kardeşidir. Sosyalizan bir liberalizmdir.

Hem Tocqueville hem Mill şunu söylemişlerdir; demokrasi bir idealdir, ilkedir fakat kitleler demokrasinin farkında değillerse, istemezlerse ve demokrasiyi tehdit edecek bir lider veya grup çıktığında demokrasiyi savunacak basireti gösteremezlerse demokrasi dünyanın en ağır baskı rejimine dönüşecektir. Tocqueville, 1840'ta, daha Frankfurt Okulu ortada yokken söylemiştir bunu. Batı modernitesinde, Almanya'da ve İtalya'da insan aklının çıldırması, Kant'ın önceden söylediği fanatizmi, bir başka şekilde öngörmüşlerdir.

Devletin mitleştirilmesi, İtalya'da devlete tapma, Almanya'daırka tapma şeklinde meydana gelmiş ve en ağır baskı rejimleri ortaya çıkmıştır. Şimdilik bunları söyleyeyim.

Ben maalesef Arapça okuyamıyorum. Sadece son iki-üç yıldır Arapça okuyabilen eski öğrencilerim ve bazı öğretim üyesi arkadaşlarım yardımıyla kitaplarıma İbn-i Rüşd yorumları koyma şansım oldu. Bir de son iki yıldır Fas'ta çalışmalarını yapmış ve vefat etmiş olan Cabiri'yi keşfettim. Bundan sonra da onları okumaya çalışacağım, sizlerden de yardım almaya hazırım. Çok teşekkür ederim.

İKİNCİ OTURUM

MUHAMMED YASİR BODUR

İkinci oturum, konuşmaları tartışmak, varsa anlaşılmayan yerleri açmak adına soru-cevap oturumu arkadaşlar. Bir saat kadar vaktimiz var. Başlayabiliriz.

KATILIMCI

Hocam devlete tapma konusunda, İngiltere ve Fransa'da geç olmasının sebebi tarihsel midir? Öyleyse bu tarihsel sebepler, kadim yönetimlerin tasfiye edilmesinin boşluğu olarak da yorumlanabilir mi? Mesela monarşi Fransa'da bitiyor ve o boşluğu doldurmak olarak.

CENGİZ ÇAĞLA

Yorumlanır tabii. Onu da Tocqueville yorumluyor zaten. Kadim yönetim derken aristokratik yönetimleri kastediyorsanız, feodalite döneminde kral zayıftı. Aristokratlar vardı ve yerinden yönetimci bir yapıydı. Aristokratlar krala karşı güçlü idiler ve bir özgürlük alanları vardı. Fakat kapitalizm ve demokrasi zamanı birey devlete karşı aristokratın krala karşı olduğu gibi güçlü değil. Bunu da zaten Tocqueville *Amerika'da Demokrasi* kitabında anlatır. İletişim yayınları tam metin olarak çevirdi, ben de önsöz yazdım.

KATILIMCI

Halil İbrahim Hocam, mitosların kabullerinden bahsettiniz, ondan önce de liberalizmin insanların dinini yaşarken sağlamış olduğu imkânlarla birkaç eleştiride bulundunuz. Ortak kamusal alanlara tam olarak yansıyamadığından bah-

settiniz. Sizin bu mitosların ön kabulünden yola çıkarak oluşturduğunuz sistem, liberalizmin çoğulculuğundan pratik olarak nasıl farklılaşacak?

HALİL İBRAHİM YENİGÜN

Güzel soru öncelikle. Ben daha çok öyle bir müzakereye başlamaktan bahsettim aslında. Birtakım liberalizmler bunu belli ölçülerde sağlayabiliyor. Mesela, din özgürlüğünü ABD liberalizmi Avrupa'ya nazaran daha iyi sağlayabiliyor. Ama benim dert ettiğim nokta, kendi mitoslarını görmezden gelme hikâyesi; yani siyasal alanda nötr bir alan içerisinde yaşanıyor gibi bir kabul içerisinde olmaları. Mitosların farkına varmış olmak talep ettiğim şey. Müzakereye gelindiği zaman (radikal demokrasi içerisinde daha çok imkân olduğunu düşünüyorum) bu alan içerisinde insanların birbirlerinin mitoslarını kabullendiğinde ne çıkacak onu ortaya koyalım istiyorum. Ne çıkacağını ben de bilmiyorum. Ama böyle ortaya koyarsak bazı hususlar daha kolay açığa çıkar ve konuşulabilir diye ümit ediyorum. Bu bizim cevaplarımızdan ziyade konuşma biçimlerimizi yeniden şekillendirecek bir öneri.

KATILIMCI

Müzakereden kastımız nedir? Mesela bir devletin içinde yaşayan Müslümanlar ve Hristiyanlar bazı konular üzerinde müzakerede mi bulunacaklar?

HALİL İBRAHİM YENİGÜN

Biz bunların daha çok uzağındayız. Biz tartışmaya doğrudan "Müslüman devleti, bu devlet Müslüman" diye başladığımız zaman sorun çıkıyor. Biz Amerikan tarzı sekülerizmin bile çok gerisinde olduğumuz için benim önerim daha ziyade onlara yapılan bir öneri. İnsanlara öncelikle söylediğim şey; herkesin kendi mitosunun farkına varması.

Devleti yöneten mitos dindar bir milliyetçilik algısında şöyle tebarüz ediyor: devletin dinine iman etmiş insanların mitolojik bir ulusla oluşturduğu metafizik devlet. Öyle bir devlet var ki ezeli bir geçmişten ebeye gidiyor. Buna iman eden bir Türkçü veya devletçiden bahsedelim öncelikle. Onlarla konuşabilmenin imkânını aramaktan başlayalım. Bunları kabul ettirmek yapı-sökücü bir eylem tabii ki. İkinci merhalede ise Müslümanlara da bütün kurgularının mitosluğunu

kavratmak ve bu kavrayışla birlikte müzakereye başlamak geliyor. Çok uzun vadeli bir süreçten bahsediyorum.

KATILIMCI

Burada Cengiz Bey ile de irtibat kurarak, devlet yoktur derken zihin açıcı bir laf söylüyor. Bir yandan da sanki şöyle bir şey var; devlet denilen şey devletlerarası bir şeydir aslında. Türkiye Cum-

risini veya Türk devlet adamlarının devlet algısını biraz Hobbes'çu biraz da Hegel'ci buluyorum. Hegel'de üç tür devlet var. Bir tanesi siyasal devlet yani üniformalı devlet, bir tanesi burjuvaya dışsal olan devlet, liberallerin devleti, son olarak da Hegel'in idealize ettiği iyi devlet. Prusya devletinin üzerine bina edildiği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisinin de oluşturulduğu devlet. 'Bir Türk Dünya'ya bedeldir" söylemlerinde görebil-

HEGEL, DEVLET ÜZERİNE EN KAPSAMLI ÇALIŞMALARI YAPAN DÜŞÜNÜRDÜR. TÜRKİYE'DE HEGEL'İN DEVLET TEORİSİ KONUSUNDA YAPILMIŞ BÜYÜK BİR TEZ YOK. BİZ MARX'I ÇOK İYİ BİLİYORUZ AMA HEGEL'İ BİLMİYORUZ.

huriyeti Devleti dediğimiz şey nedir? Bir fotoğraf çektiğimizde anlıyoruz ama hep geçişkenlik halinde bir şey ve bu devlet, devlet olurken kendi başına olmuyor. Mesela şu an Türkiye'de olup bitenler, devletin ne yaşadığı, müzakereyi buradan da bağlayarak, sürecin kendisi. Fransa'da son bombalamalardan sonra polis kontrolleri inanılmaz arttı. Ayova'da sanırım bir yaşındaki çocuklara silah taşıma hakkı verilmiş. İnsanın beyni duruyor yani aklımız ermiyor. Allah'ım nasıl olur dediğimiz şey aynı anda şu anda Çek Cumhuriyeti'nde, Macaristan'da, Makedonya'da, Fransa'da, Türkiye'de olmakta olan bir şey. Aynı anda statezation oluyorsun aslında. Sen daha radikal belki daha keskin yapıyorsun ama böyle de bir şey var. Bu da bizzat benim, senin, gezinin, Gülen cemaatinin, şu bu hareketin bizzat katılmasıyla olan bir şey gibi geliyor.

CENGİZ ÇAĞLA

Türkiye'de okutulmayan bir ders var, devlet teorileri. Ben biraz okutmaya çalıştım ama pek öğrencisi çıkmadı. Bu ders daha çok Britanya'da okutuluyor. Beş tane büyük devlet teorisi var, bence bunlardan üçüncüsü önemlisi.

Hegel, devlet üzerine en kapsamlı çalışmaları yapan düşünürdür. Türkiye'de Hegel'in devlet teorisi konusunda yapılmış büyük bir tez yok. Biz Marx'ı çok iyi biliyoruz ama Hegel'i bilmiyoruz. Ama Dünya'da felsefe alanında sol Hegelciler ve sağ Hegelciler vardır. Ben Türkiye'nin devlet teo-

diğimiz gibi. Etik devlet, devletin idealize edilmesidir. Şerif Mardin de bunun üzerinden Osmanlı/Türk devleti 'mannekunde" (erkek devlet)tir diyor. Yani devlete sokaktaki vatandaş baktığı zaman resmî üniformalı devleti görüyor ve ona siyasal devlet diyor. Burjuva baktığı zaman benim işime karışmayan ve benim için piyasayı organize eden devlet diyor. Ama devlet adamı olan Bismarck veya *Führer* baktığında 'ben devletim" diyor. Türkiye devleti de böyle bir devlettir. Bugün gördüğümüz Türkiye'deki sorun; Hegel'ci ideolojinin biraz İslam sosuyla piyasaya sunulmasıdır diye düşünüyorum.

KATILIMCI

Cengiz Bey, Demokratik devlet faşist devletle kardeşler derken her ne kadar ipuçlarını vermiş olsanız da açmanızı isteyeceğim. Şöyle bir şey var galiba; bu sadece tepede bir devlet değil, o devleti aynı zamanda bir şekilde biz taşıyoruz. Bir takım mitosları kuranlar gökten indirmiyorlar bunlar. Zaten var olan bir takım mitoslardan faydalanıyorlar. Evet, hep bir düşmanımız ve dolayısıyla biz iyiyiz ve ötekiler kötüler. Zaten ilk insanlar kimlerse o zamandan beri. İstersek Âdem ile Havva ve şeytan hikâyesine gidelim. Buna benzer bir takım kurucu şeyler var. Aynı zamanda bu, yan kabile veya öteki kabile de olabilir. Dolayısıyla Vestfalya'dan geçerken, ulus devleti inşa ederken çok gönül rahatlığıyla inandık bunlara. Yani ulus devlet kurgu, palavra empoze etti

ama bizim için çok rahat inanılabilir bir şeydi bu. Zaten gündelik hayatta inanmak için elimizde yeteri kadar içine girip yerleşebildiğimiz formlar vardı. Mustafa Kemal'in mozolesinden tutun padişahın konumuna, kafamızdaki dini referanslar, Kâbe'nin yeri, tavaf etmeler, 10 Kasım törenleri, Oruç Reisler falan zaten bir yerlerde bir şeyler var. Biz ancak o sayede zaten bu kadar alakasız şeylere kolay inanabiliyoruz. Dolayısıyla mitoslar belki de o kadar çok birbirini dışlayan şeyler değil. Tam tersine birbirini tamamlayan şeyler. Bu günkü Türkiye'nin anti-demokratikliğinin, otoriterliğinin vesaire kolay kabul etmesine şaşırmamak gerek çünkü bu yeni bir şey değil. Zaten buranın harmanında var böyle bir şey. On sene içinde ne olup bittiğine bakın. PKK lideri düne kadar Türkiye'yi en iyi analiz eden adamdı mesela. Şimdi başka bir şeye tekrar geçiyoruz. Aslında devamlılık çok daha önemli gibi geliyor bana.

CENGİZ ÇAĞLA

Aynen katılıyorum. İki tane önemli kavram var, hadi mitos kelimesini ben de biraz kullanayım, mitos ve ethos. Demokratik ethos eğer demokratik mitosa dönüşmüşse kötü günler bizi bekliyor demektir. Demokrasi içi boş bir sözcüğe dönüşmüşse veya eşitlik etik bir idealken bir mitosa dönüşmüşse kötü bir durum demektir. Özgürlük etik bir değerken mitosa dönüşmüşse argo tabirle "ayvayı yemişiz" demektir.

Cumhuriyet 1923'te ilan edildi. Hürriyet 1908'de ilan edildi. Cumhuriyet mi hürriyettir, hürriyet mi hürriyettir? Hürriyet hürriyettir. Cumhuriyet hürriyet değildir. Cumhuriyet 'res publica'dır, seçkinlerin yönetimidir. 1908'de çok kısa bir dönem çok partili hayat vardı. Hürriyet hürriyetti. 1908 doğumlu insanlar Osmanlı'da ben hürriyette doğdum derlerdi. Hürriyetin ethos olması ve mitos haline getirilmesi farklıdır. 29 Ekim'de Cumhuriyet bayramını kutlayanlara, öğrencilere, öğretmenlere cumhuriyetin tanımını sorun, bilen yok. Cumhuriyet Türkiye'de yalnızca bir mitos olarak var. Cumhuriyetin tarihsel olarak üç farklı anlamı vardır. Kökeni res publica'dır, Romadır, karma rejimi ifade eder ve seçkin bir rejimdir. Fransız cumhuriyeti demokrasi ve res publica'yı evlendirmiştir ancak tarihsel olarak Roma kavramıdır. Demokratia, Yunan kavramıdır. Ben ethos olarak demokratia'yı mitos olarak demokratia'ya tercih ederim. Türkiye'de bugün yaşadığımız şeyi, bugünkü başlığın terminolojisinde söylersem,

ethos olarak demokratia'nın ölümüdür. Çünkü eşitlik ve özgürlükten bahseden yoksa cumhuriyet ve demokrasi yoktur.

12 Eylül rejimi darbe yaparak demokrasiyi ortadan kaldırdı, otoriter bir rejim getirdi. Faşist devlet ile demokratik devletin ikiz kardeş oluşu yine Tocqueville'in dediği bir şey. Kapitalizm ve demokratik toplum da iç içe geçmiştir. Burjuvaların egemen olduğu sınıflı toplumda küçük burjuvalarda da veya orta sınıfta da konformizm ve bireycilik egemen oluyor. Bireycilik, egoizm, bireysel çıkarın her şeyden önde gelmesi... Biraz daha geniş ev, daha lüks konut, yazlık evler, kentsel dönüşüm, lüks hayatlar, çocuğumun evi, arabası, yatlar, hanlar, hamamlar, yatırımlar... Böylece insanlar özgürlük veya eşitliğin değil; sonsuz bir tutku halinde maddi refahı arttırmanın peşine düşüyorlar. İnsanlar işten atılmış, insanlar sendikasılaştırılıyor, İstanbul'daki yüksek yapıların üçte biri kaçakmış, belediye meclis üyeleri sürekli rüşvet alıyormuş hiç önemli değil. Ekonomi tıkrındaysa sorun yok. Bunun adı vahşi kapitalizmdir. Tocqueville'in dediği gibi seçimler yapılır. Ancak oy verirken biz komşumuza bakıyoruz, ona soruyoruz ve seçenekler arasından birini seçip mührü basıyoruz. Çoğu zaman zaten medya bize kime oy vermemiz gerektiğini söylemiş oluyor. Sizce, son seçim serbest ve adil koşullarda mı oldu? Türkiye'de sarkacın iki ucu gibi zaman zaman "çoğunluk tiranlığı" ağır basar zaman zaman "yumuşak despotizm". Bunlar Tocqueville'in kavramları. Medya aracılığıyla, dolaylı olarak baskı rejimi zihinlere yerleştirilir. Demokratik toplum yapısal olarak kendi içinden baskı rejimi getiriyor. Eskiden oryantalist Batı, Doğu toplumları baskı rejimiyle yönetilir derdi. Hayır, her Batı toplumu da kendi içinden faşizm çıkartabiliyor. Demokratik toplumlar ve kapitalist demokrasiler 'one way ticket' değildir. Demokrasi bir kez kurulduğunda devamlı tıkr tıkr işleyecek diye bir şey yoktur. Her zaman faşizm çıkabilir. Kitle siyasal katılım göstermezse, sokakları doldurmazsa baskı rejimi olur ve olacaktır.

MUHAMMED YASİR BODUR

Hepimize geldiğiniz için teşekkür ediyoruz.

